

Navn: Universitetsbiblioteket Georg Sverdrups hus (UB).

Adresse: Moltke Moes vei 39, 0851 Oslo. Blindern.

Byggherre: Statsbygg.

Arkitekt: Telje-Torp-Aasen Arkitektkontor AS.

Landskapsarkitekt: 13.3 Landskapsarkitekter AS.

Tidsrom: åpen arkitektkonkurranse 1994, bygning innviet av kongen 1999. Ingen store forsinkelser.

Bruttoareal: 29 739 m².

Prosjektkostnad ekskl. mva.: 330,2 millioner kroner. (Dersom byggekostnadene deles på antall kvadratmeter er det ikke et spesielt dyrt bygg. Kostnadene ligger på gjennomsnittet av statlige byggeprosjekter.)

Stil: postmodernisme.

Georg Sverdrups hus

Georg Sverdrups hus rommer bibliotek for humaniora og samfunnsvitenskap, fellestjeneste for Universitetsbiblioteket i Oslo, undervisnings- og seminarrom, kantine samt at det innehar rolle som ”storstue” ved seremonier ved doktorgrader og kulturbegivenheter. Ved dets rolle som kunnskapsbank er Georg Sverdrups hus kanskje den viktigste bygningen på universitetsområdet – ja, Universitetets hjerte – og i det påfølgende følger en bygningsbeskrivelse og kort analyse av bygningen.

Bygningen – eksteriør

Georg Sverdrups hus ligger på universitetsområdet Blindern i Oslo. Utbyggingen på Blindern forholder seg til og er organisert etter Blindernreguleringen fra

1924.^[i] Bygningsmassen består av frittliggende rektangulære bygninger i varierende høyde som for det meste er oppført i rød teglstein, sorte matte fasadeplater og grå natursteinsokkel.

Georg Sverdrups hus er plassert midt på Blindernområdet – midt mellom øvre og nedre campus. Bygningen er oppført på et tidligere brakkeområde der Blindern barnestuer tidligere lå. Blindernaksen går tvers over arealet. Bygningen er lagt på sør-østsiden av aksene med en langside vendende ut mot et grøntareal (på andre siden av aksene) hvor eldre trær og trevillaen Villa Eika i sveitserstil er bevart. Langs med denne siden er det en avtrapning fra Festplassen i form av trapper og terrasser. Den nordvestre kortsiden går langs Festplassens ene hjørne, den sørøstlige langsiden går langs Moltke Moes vei med Kristine Bonnevis hus på andre siden av veien og den sørvestlige kortsiden går langs med Blindernveien.

Bygningen består av seks etasjer (inkludert kjelleretasjen med magasinene) og er – ved eksisterende akser og mønstre – gitt en rektangulær form med rette avslutninger, og oppad er den avsluttet ved et flatt tak. Eksteriørt er bygningen kledd i sort larvikitt (naturstein) samt at den stedvis har en tynn hud av glass og kobberinnramninger. Larvikittsteinen er brutt i Larvik, men skåret og polert i Italia før de kvadratiske steinplatene er satt opp på Blindern. På grunn av en differensiering i slipningsgrad kan man avlese et fundament rundt bygningen.

Hovedfasaden^[ii] består av en glassfasade som kurver innover, og er bygd opp av glassplater som rammes inn av kobberinnramninger. Ved å bygge i glass kan betrakter se inn i bygningen og etasjeinndelingen tydeliggjøres. Foran glassfasaden står åtte partstilte kolossalsøyler i sort larvikitt som bærer et bjelkelag. Søylene er gitt en enkel, rektangulær form med avrundede kanter (og når man står rett forfra ser de runde ut). Jamført muligheten for avlesning av

fundament ved bygningen, er det mulig å avlese en basis nederst på søyleskaftene.

Hovedinngangen er plassert asymmetrisk (litt til venstre for midten) på fasaden og på dette partiet av fasaden går glassplatene helt ned til bakkenivå. En svingdør rammes inn av en omramning i glassbyggerstein med røde hjørner. Inngangspartiet markeres ytterligere av landskapsutformingen da den diagonale gangveien opp fra Blindern t-banestasjon krysser Blindernaksen ved hovedinngangen. I inngangsområdet er det også opparbeidet et uterom med sitteplasser, trappeløp, beplantning og sykkelstativ.

Bygningen har også et annet inngangsparti – på den nordre kortsiden – som gir direkte adkomst fra Festplassen. Denne veggens høyde står til den lave bebyggelsen som er rundt Festplassen.

Mens hovedfasaden kan betegnes som åpen er den andre langsiden mer lukket da den består av sort larvikitt som er åpnet opp av horisontale vindusbånd. På langsidens hjørner er det verandaer og midt på langsiden er det et glasskarnapp. Stedvis er det innfelt noen grønne fasadeplater.

Den sørvestlige kortsiden er skråstilt og heller noen grader innover. Denne endeveggen har horisontale lister i flere høyder.

Bygningen – interiør

Hovedinngangen leder inn til en stor hall som løper over flere etasjer. Rommet har en asymmetrisk form ved at den gyllengule travertinsteinsveggen (til høyre) er skråstilt, og den skråstilte veggen er som en forlengelse av den diagonale gangveien utenfor. Nedfelt i rommet er enkle, hvite søyler og glasskuleformede lamper.

Fra den midtre hallen har betrakter mulighet til å nå de ulike funksjonene i bygningen. Til høyre (når man kommer inn inngangen) ligger biblioteksarealet.

Inngangen til biblioteket markeres ved en kunstnerisk utsmykning av inngangsdørene og påskriften "bibliotek" står i relieff over dørene. Til venstre ligger auditoriene hvorav det største har sitteplasser til 450 mennesker. En stor trapp leder til flere undervisningsrom samt kantine og et lite galleri. Noen av undervisningsrommene i tredje etasje stikker ut i hallen ved skråstilte glasskarnapper. Langs med den røde veggen som løper langs hele bygningens langside ligger kontorfløyen med kontorer til ca. 140 ansatte. Langsiden omfatter også bitrapp, heiser, toaletter og tekniske rom.

Ved en romorganisering der en sentral entréhall skiller undervisningsdelen og biblioteksdelen skapes det et lydskille mellom arealene samt at romorganiseringen blir tydeliggjort for betrakter. Videre er bygningen organisert slik at publikumsarealene er lagt ut mot glassfasaden, mens kontorarealene er lagt mot den andre langsiden. Differensieringen i funksjon forklarer slik den åpne glassfasaden versus den mer lukkede langsiden.

Materialvalget i interiøret skiller seg fra eksteriøret. I motsetning til eksteriøret er fargeholdningen i interiøret lys og lett og det er en utstrakt bruk av bjerkefinér i innredningen. Gulvene i fellesarealene er lagt i mønster av lys Ekebergmarmor og mørk serpentin. Det er både almennbelysning og plassbelysning i bygningen. I tillegg dras lys inn i bygningen ved lyssjakter. Veggen inn til kontorfløyen er gitt en kontrasterende rødfarge.

Slik plantegninger viser, opptar biblioteket størsteparten av bygningens areal; hele $\frac{3}{4}$. Bibliotekssamlingen omfatter ca. 2 millioner bind hvorav om lag $\frac{1}{4}$ står i åpne samlinger. Resten står i magasiner i kjelleretasjen og for å tåle vekten av bøkene måtte gulvene være ekstra tykke og reolskinnene måtte støpes ned tidlig i byggeprosessen.

Biblioteket har store, åpne areal der bokhyllene er plassert innerst i arealet mens de 650 lese plassene er lagt ut mot glassfasaden. Ved at lese plassene legges

ut mot glassfasaden får brukerne godt lys, og grunnet at glassfasaden vender ut mot nord-vest unngår man direkte sollys inn i biblioteket noe som ville vært sjenerende for brukerne samt skadelig for bøkene.

Det er lagt opp til stor grad av selvbetjening i biblioteket ved åpne samlinger, maskinelle utlånsranker og tilgjengelige datamaskiner (men det er også hjelpesranker for ulike fagområder rundt om i biblioteket). Det er tilgjengelig datatilknytning over hele bygningen og datatilknytningen er tatt gjennom de over 1000 gulvbrønnene.

Kunstnerisk utsmykning

Det ble – som ved andre offentlige byggeprosjekter – satt av midler til utsmykning, og i dette tilfellet ble det bevilget 1,5 millioner kroner, det vil si ca. 0,5 % av de totale byggekostnadene. Utsmykkingsfondet for offentlige bygg står bak gjennomføringen av utsmykningsprosjektet, og kunstverkene er integrerte deler av bygningen. [\[iii\]](#) Av utsmykningsbudsjettet gikk 900 000 kroner til Kjell Torrisets utsmykning av sydveggen, 500 000 kroner til Paul Brandts utformingen av inngangsdørene til biblioteket mens den øvrige summen gikk med til å utsmykke auditoriet, gulvet i inngangshallen med mer.

Kjell Torriset fikk i oppdrag å utforme fondsveggen i biblioteket som løper over tre etasjer og heller 5 % innover. Grunnet de forutsetninger rommets form gir, der etasjeskillene forhindrer innsyn til hele veggflaten, ønsket kunstneren å skape et verk som både kan oppleves som fragment og som helhet. Han skapte da et av Norges største veggarbeider; 836 enkeltmalerier fordelt på 22 rekker. Hver enkelt sort tavle har et øye som motiv. Kunstverket kan sees i sammenheng med Torrisets separatutstilling i Kunsternes Hus i 1994 og hans utstilling i Stockholm i 1995 der motivet er det samme.

Paul Brands utforming av dørpartiet inn til biblioteket går under betegnelsen *Typos*. Dørene (som åpnes og lukkes) er i sandblåst glass, mens sidefeltene er utført i kobber. Begge elementene er bygd opp etter det magiske kvadrat – en struktur som for øvrig mye av Brands kunstnerskap reflekterer en interesse for. I kvadratene gjenkjennes symboler som kors, tall med mer.

Ved siden av disse, ble maleriet *Før avreise* (1984) av Arne Ekeland gitt som gave fra Statsbygg. Maleriet henger i foajeen og nisjen er tilrettelagt nettopp dette kunstverkets format. Til høyre for inngangen til biblioteket finnes runesteinen fra Kjølevik i Strand (Ryfylke, Rogaland). Den er fra folkevandringstiden (ca. 400-500 e.Kr.) og trekker slik linjene bakover til Norges eldste skriftkultur. I foajeen er det også en byste av Georg Sverdrup som gav navn til bygningen.

I uterommet, på oversiden av bygningen, er det anlagt et skråplan i myk kleberstein. Ved siden av å kunne fungere som solberg er det er meningen at skråplanet også skal fungere som en åpen bok som studentene kan inngravere skrift i.

Eksteriørmessig kan bygningen betegnes som enkel da det er brukt få materialer; sorte kvadratiske steinplater, glass i tillegg til beslag og vindusinnramninger i kobber. Søylene på hovedfasaden er uten ornamentikk. Grunnet slipningen av labradorsteinen gir steinen i seg selv en dekorativ effekt ved dens skinn når solstrålene faller på den. Et annet bygningselement som kan vurderes som dekorativt element på fasaden er de horisontale listene på den skrånede sørveggen – der legger snøen seg om vinteren så det ser ut som skispor-.

Et universitetsbibliotek

Typologisk kan bygningen plasseres under undervisningsarkitekturen da den omfatter både universitetsbibliotek og undervisningsareal.

Det opprinnelige Universitetsbiblioteket til Universitetet i Oslo er Domus Bibliotechæ ved Karl Johan og er tegnet av C. H. Grosch og oppført som en del av universitetet i 1851. Biblioteket rommet 250 000 bind. Ved århundreskiftet var kapasiteten sprengt og i 1914 ble universitetsbiblioteket flyttet til større lokaler i Drammensveien (nå: Henrik Ibsens gate). Det nye biblioteket er tegnet av H. Sinding-Larsen, og ble utvidet i 1933 og 1945. Da Nasjonalbiblioteket ble etablert i 1989 ble det fattet vedtak om at det nye Universitetsbiblioteket skulle bygges på Blindern slik at den gamle bygningsmassen kunne bli omgjort til Nasjonalbiblioteket. Det hadde ikke tidligere vært et hovedbibliotek på Blindern, men kun mindre bibliotek rundt på instituttene. Ved flyttingen av hovedbiblioteket opp til Blindern kom Universitetsbiblioteket igjen nær forskningen og undervisningen.

Arkitektenes ideer

Telje-Torp-Aasen Arkitektkontor^[iv] vant med sitt utkast "KABA" den åpne arkitektkonkurransen der de konkurrerte mot 31 andre forslag.

Hovedintensjonene ved utkastet deres var^[v]:

- å skape et nytt sentrum for UiO som binder sammen øvre og nedre campus
- å innpasse biblioteket i Universitetets spesielle utbyggingsmønster og akser
- å gi bygningen en utforming og materialbruk som understreker byggets symbolverdi som "kunnskapsbank" og hjerte i universitetsanlegget
- å løse byggeprogrammet slik at bygget fremstår som et fremtidsrettet og funksjonelt biblioteksbygg for Universitetet.

Når det gjelder plassering og måten å legge bygningen ble det valgt ut fra hensikten om å tilpasse bygningen til Blinderns akser og mønstre samt hensikten om å binde sammen øvre og nedre Blindern. Bygningen ble derfor lagt på langs på sør-øst siden av Blindernaksen slik at den ”strekker” seg fra Festplassen til Studenttorget på nedre campus. Ved sin visuelle forlengelse griper den kurvede glassfasaden tak i de to plassene og bidrar til sammenbindingen.

For å understreke bygnings symbolverdi som ”kunnskapsbank” og hjerte har arkitektene valgt å kle bygningen i sort larvikitt samt gi den en søylerekke og en kurvet fasade. Det gir bygningen en helt egen karakter blant bygningsmassen på Blindern.

Vinnerutkastet bar navnet ”KABA”. ”KABA” er navnet på den sorte steinen i Mekka, men ble i dette tilfellet brukt i overført betydning grunnet bruk av sort stein på fasaden. ”KABA” uttrykker også at arkitektene så på biblioteket som en skattekiste.

Bygningen har et inviterende uttrykk. Det skapes ved at den kurvede glassfasaden skaper rom langs Blindernaksen, og det at glassplatene går helt ned til brosteinsnivå rundt hovedinngangen opphever skillet mellom inne og ute og synes å understreke fasadens åpne og inviterende uttrykk.

Det er også blitt vektlagt at Georg Sverdrups hus skal være et fremtidsrettet og funksjonelt bygg. Det fremgår blant annet ved store, åpne areal og tilrettelegging for datatilkobling.

Postmodernisme

Når det gjelder valg av stil blir Georg Sverdrups hus gjerne plassert som postmodernistisk. [\[vi\]](#) Postmodernismen som arkitekturstil vokste fram på 1970-

tallet og begrepet ble formulert av Charles Jencks i boken *The Language of Post Modern Architecture* (1977).

Som arkitekturstil kjennetegnes postmodernismen ved en eklektisk bruk av historiske former som kan være satt sammen på utradisjonell måte. Ved Georg Sverdrups hus er referansen til antikkens templer og bibliotek påfallende. Den gir seg tydeligst til uttrykk ved kolossalsøylene på hovedfasaden, men det er også et klassisk drag over sentralhallen med den skråstilte rutede veggen i travertin og gulvet i marmor. Søylene på fasaden er ikke utformet som søyler i klassisk søyleorden, men er rektangulære med avrundede kanter.

Det er også blitt pekt på andre referanser til arkitekturhistorien. De horisontale åpningene på langsiden minner om arkitekturen til Le Corbusier. Svein Engelstad har pekt på at fargevalget minner om konstruktivister som Mondrian, Mies van der Rohe og Bauhaus ved bruk av kontrasterende farger (rødt, gult, svart og hvitt). Den utstrakte bruken av bjerk i innredningen minner om ”Scandinavian design”, og gardinene i kontorfløyen minner om 1970-tallets

Marimekkodesign. [\[vii\]](#)

Et annet trekk ved den postmoderne arkitekturen er at arkitekturen er bærer av betydning (symboler). Jeg har tidligere vært inne på bygningens uttrykk som åpen og inviterende, og som symbol for Universitetets hjerte og som skattekiste.

Den postmodernistiske arkitekturen kan føre en dialog med sine omgivelser. Når det gjelder Georg Sverdrups hus er den blitt kritisert for ikke å gjøre det. Blant de som var kraftigst i sin kritikk var Christian Nordberg-Schultz som i sin vurdering av bygningen omtalte at den nye bygningen ”voldtar” Blindern. Han rettet sin kritikk mot de parstilte søylene på hovedfasaden som han mener er for voldsomme, og at bygningen ikke tilpasser seg den øvrige

bebyggelsen på Blindern ved fargevalget. [\[viii\]](#)

Denne kritikken kan det argumenteres mot. Bygningens ulikt utformede fasader viser nettopp en tilnærming til bygningene rundt. Mens bygningens hovedfasade uttrykker monumentalitet (og ikke viser tilnærming til andre bygninger), har den øvre kortsiden tilpasset seg høyden til de lave bygningene rundt Festplassen, langsiden mot Moltke Moes vei har en horisontal betoning lignendes Kristine Bonnevis hus på andre siden av gaten og den nedre kortsiden er formet etter Blindernveien og har en høyde som står til Farmasøytisk institutt på andre siden av veien.

Ytterligere kan man se at bygningen har tatt opp i seg elementer fra arkitekturen rundt. Og som interessante små detaljer finner man igjen de grønne fasadeplatene som er innfelt på langsiden på Svein Rosselands hus (Astrofysikkbygningen) og de skråstilte glasskarnappene finner man igjen i rekkehusene nede ved Blindern t-banestasjon.

Anbefalt litteratur

Engelstad, Svein. "Georg Sverdrups hus: Kunnskapens tempel eller internett-café?" i *Bibliotek och arkitektur: byggnader, rum, samlinger*. Magdalena Gram (red.). Stochholm: Arkitekturmuseet, 2002.

Flor, Harald. "Øyne som ser – og mye mer", *Dagbladet*, 2.9.1999, <http://www.dagbladet.no/kultur/1999/09/02/176113.html> (2. mai 2007).

Gunnarsjaa, Arne. *Arkitekturleksikon*. Oslo: Abstrakt forlag as, 1999.

Nickelsen, Trine. "Georg Sverdrups hus: Kunnskapens tempel og universitetets hjerte", *Uniforum*, 1999:6,

<http://www.admin.uio.no/ia/uniform/1999/Uniform06-99/09.html> (2. mai 2007).

Nordberg-Schultz, Christian. "Nytt bibliotek 'voldtar' Blindern", Dagbladet, 2.9.1999, <http://www.dagbladet.no/kultur/1999/09/02/176080.html> (7. mai 2007).

Refseth, Yngve. *Kunnskapsbanken: Georg Sverdrups hus: om oppføringen av universitetsbiblioteket på Blindern*. Oslo: InterMedia Universitetet i Oslo, 1999.

Rød, Johannes. *Utsmykningen av det nye Universitetsbiblioteket i Oslo, Georg Sverdrups hus*. Oslo: Gyldendal, 1999.

Statsbygg, *Universitetsbiblioteket*. http://www.statsbygg.no/prosjekter/prosjektkatalog/577_ub/index.html (8. mai 2007).

Telje-Torp-Aasen Arkitektkontor AS. "Nytt universitetsbibliotek på Blindern. Georg Sverdrups hus" i *Byggekunst*, nr. 1, 2000:10-21.

Utsmykningsfondet for offentlige bygg. <http://www.utsmykkingsfondet.no> (2. mai 2007).

Wang, Wilfried. "De nye biblioteksbygningene i København og Oslo", *Byggekunst*, nr.1, 2000:32-37.

[i] Blindernreguleringen fra 1924 av arkitekt S. Pedersen har en rett akse som utgangspunkt, og på begge sider av aksene skulle det bygges bygninger av monumental karakter. Aksene ble senere forlenget til et punkt innerst i Frognerkilen. Blindernaksen er forskutt 7 meter mellom Farmasibygningen og Helga Engs hus.

[ii] Betegnelsen fasade kommer fra italiensk – *faccia* – som betyr ansikt og betegner en bygnings yttervegg. Hovedfasaden regnes ofte som den yttervegg der hovedinngangen er plassert, og i dette tilfellet er det den langsiden som vender ut mot parkområdet.

[iii] Utsmykkingsfondet for offentlige bygg har fokus på å skape, forvalte og formidle kunst i offentlige rom. Viser til fondets hjemmesider for ytterligere informasjon;

www.utsmykkingsfondet.no

[iv] Telje-Torp-Aasen arkitektkontor AS ble stiftet i 1965 av Are Telje, Fredrik Torp og Knut Aasen, og av tidligere arbeider er rådhuset i Mo i Rana (1964), Beitostølen helsesportsenter i Østre Slidre (1971), Oslo politikammer (1978) m.fl. Arkitektkontoret kjente godt til området ettersom de sto bak oppføringen av Helga Engs hus (1994) på nedre campus.

[v] Arkitektkontorets intensjoner er hentet fra arkitektkontorets presentasjon av bygningen i ”Nytt universitetsbibliotek på Blindern” i *Byggekunst*, nr.1, 2000, 10-21.

[vi] Når kunst og arkitektur ligger såpass nære i tid kan det være vanskelig å plassere verk stilmessig. Stilplasseringen av Georg Sverdrups hus er et forslag.

[vii] Svein Engelstad. ”Georg Sverdrups hus: Kunnskapens tempel eller internett-café?” i *Bibliotek och arkitektur: Byggnader, rum, samlingsar* (Stockholm: Arkitekturmuset, 2002), 61.

[viii] Christian Nordberg.Schultz, ”Nytt bibliotek ’voldtar’ Blindern”,

<http://www.dagbladet.no/kultur/1999/09/02/176080.html>